

Daniela Wybrańczyk

Wykonywanie orzeczeń w sprawach dotyczących kontaktów z dzieckiem¹

Enforcement of decisions in child contact cases

Abstract

Despite the existing regulations allowing the imposition of a financial sanction on persons who do not comply with their obligation to pursue the agreed child contact arrangements, cases in which judgments or settlements are not enforced attract attention. This paper brings together proposed solutions to increase the effectiveness of the enforcement of child contact decisions and presents the summary results of a study conducted between June and November 2024. The study consisted of two parts (survey and examination of the files). The aim of the first part of the study was to establish the frequency with which and the reasons for which a child is placed in foster care when contact arrangements are not upheld despite the issuance of a relevant payment order (Article 598¹⁶ of the Code of Civil Procedure). The aim of the second part was: to determine whether the courts verify the financial status of a person who does not fulfil, unduly fulfils, or violates the obligations arising from a judgment or settlement concluded before the court or mediator pertaining to child contact arrangements; to examine what amounts the courts consider to set in a payment order and actually order to pay in a relevant payment order; and to attempt to relate the amount ordered as payable with the financial status of the parents as well as the amount of payable child support.

Keywords: *child contact arrangements, enforcement of contact arrangements, property sanctions*

Dr Daniela Wybrańczyk, radca prawny, adiunkt Uniwersytetu SWPS, Polska, ORCID: 0000-0001-6961-5474, e-mail: dwybranczyk@swps.edu.pl

Data zgłoszenia tekstu przez autora: 30.01.2025 r.; data zaakceptowania do publikacji: 19.02.2025 r.

¹ Artykuł stanowi skrócony opis wyników badania przeprowadzonego w 2024 r. w Instytucie Wymiaru Sprawiedliwości. Pełny raport zawiera studium przypadków. Zob. D. Wybrańczyk, *Wykonywanie orzeczeń w sprawach dotyczących kontaktów z dzieckiem*, Warszawa 2025, https://iws.gov.pl/wp-content/uploads/PDF/2025/PRAWO%20RODZINNE/2025_PrawoR_D_Wybranczyk_Wykonywanie-orzeczen-w-sprawach-dotyczacych-kontaktow-z-dzieckiem.pdf (dostęp: 3.11.2025 r.).

Streszczenie

Mimo istniejących regulacji umożliwiających nałożenie sankcji majątkowej na osobę, która nie wykonuje obowiązku realizacji ustalonego kontaktu z dzieckiem, zwracają uwagę sprawy, w których orzeczenia lub ugody nie są realizowane. W artykule zebrano propozycje rozwiązań zwiększających skuteczność wykonywania orzeczeń w przedmiocie kontaktów z dzieckiem oraz przedstawiono skrócone wyniki badania prowadzonego w okresie od czerwca do listopada 2024 r. Badanie składało się z dwóch części (ankietowej i aktowej). Celem pierwszej części badania było ustalenie częstotliwości i powodów orzekania o umieszczeniu dziecka w pieczy zastępczej, gdy nie są realizowane kontakty, mimo wydania nakazu zapłaty należnej sumy pieniężnej (art. 598¹⁶ Kodeksu postępowania cywilnego). Celem drugiej części badania było: ustalenie, czy sądy weryfikują stan majątkowy osoby niewykonującej, niewłaściwie wykonującej lub naruszającej obowiązki wynikające z orzeczenia albo z ugody zawartej przed sądem lub przed mediatorem w przedmiocie kontaktów z dzieckiem; zbadanie, w jakich kwotach sądy zagrażają nakazaniem zapłaty / orzekają nakaz zapłaty należnej sumy pieniężnej; próba powiązania orzekanej kwoty ze stanem majątkowym rodziców i odniesienie tej kwoty do wysokości należnych dziecku alimentów.

Słowa kluczowe: kontakty z dzieckiem, wykonywanie kontaktów, sankcje majątkowe

1. Uwagi wprowadzające

Przez wiele lat wykonywanie obowiązków wynikających z kontaktów z dzieckiem było poddane egzekucji sądowej prowadzonej na podstawie art. 1050 i n. Kodeksu postępowania cywilnego². Sąd egzekucyjny, działając na podstawie tytułu wykonawczego, mógł w określonych okolicznościach ukarać osobę zobowiązaną (dłużnika) grzywną. Rozwiązanie to zostało zaczerpnięte, w czasie tworzenia Kodeksu postępowania cywilnego z 1930 r.³, z niemieckiego systemu prawnego, a następnie powtórzone w Kodeksie postępowania cywilnego z 1964 r.⁴

Wskazane rozwiązanie krytykowano jako nieskuteczne. Asumpt do zmian prawa spowodowała także uchwała Sądu Najwyższego (dalej SN) z 28.08.2008 r.⁵, w której przyjęto, że „Postanowienie regulujące kontakty rodziców z dzieckiem, nakazujące wydawanie dziecka przez rodzica, któremu powierzono wykonywanie władzy rodzicielskiej, oraz zobowiązujące drugiego rodzica do odprowadzania dziecka, podlega wykonaniu w postępowaniu unormowanym w art. 598¹ i nast. k.p.c.”⁶.

Powyzsza uchwała wywołała wątpliwości w praktyce sądów powszechnych, co uzasadniało podjęcie badań w celu: zweryfikowania, czy rozbieżność orzecznictwa istotnie występuje, ustalenia, na ile stanowisko SN wpłynęło na zmianę dotychczasowej praktyki sądów, a także oceny skuteczności wykonania orzeczenia przy zastosowaniu środków egzekucyjnych i postępowania opiekuńczego o wydanie osoby⁷.

Wobec narastających sporów wydano uchwałę SN z 18.03.2011 r.⁸, w której wskazano, że „Postanowienie sądu opiekuńczego określające stałe i powtarzające się kontakty z dzieckiem w obecności osoby wykonującej nad nim pieczę podlega wykonaniu na podstawie art. 1051 k.p.c.”. Brak skuteczności rozwiązania opartego na powołanym przepisie spowodował podjęcie prac na projektem nowych regulacji.

Obecnie sprawy dotyczące wykonywania kontaktów z dzieckiem reguluje art. 598¹⁵-598²² k.p.c. Oddział 6 k.p.c. został dodany ustawą z 26.05.2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego⁹ i obowiązuje od 13.08.2011 r. Miał on

² Ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (tekst jedn.: Dz.U. z 2024 r. poz. 1568 ze zm.) – dalej k.p.c.

³ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 29.11.1930 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 1930 r. Nr 83, poz. 651 ze zm.).

⁴ J. Gudowski, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 4, *Postępowanie rozpoznawcze. Postępowanie zabezpieczające*, red. T. Erciński, Warszawa 2016, s. 352, nb 1.

⁵ Uchwała SN z 28.08.2008 r., III CZP 75/08, OSNC 2009/1, poz. 12.

⁶ Zob. R. Zegadło, *Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z 28 sierpnia 2008 r. (III CZP 75/08)*, „Rodzina i Prawo” 2009/11, s. 85 i n.; A. Kallaus, *Glosa do uchwały SN z 28 sierpnia 2008 r. (III CZP 75/08)*, „Rodzina i Prawo” 2009/12, s. 103 i n.; M.B. Dunajska, *Rozważania o wykonywaniu postanowienia o ustaleniu kontaktów z dzieckiem w świetle uchwały Sądu Najwyższego z dnia 28 sierpnia 2008 r. (III CZP 75/08)*, „Rodzina i Prawo” 2011/19, s. 33 i n. Por. także uchwałę SN z 18.03.2011 r., III CZP 139/10, OSNC 2011/11, poz. 122.

⁷ Zob. wyniki tych badań – E. Holewińska-Lapińska, *Realizacja prawa do kontaktów z dziećmi (w świetle badania akt spraw postępowań wykonawczych)*, „Prawo w Działaniu” 2011/10, s. 5 i n., <https://iws.gov.pl/wp-content/uploads/2025/09/Elzbieta-Holewinska-Lapinska-Realizacja-prawa-do-kontaktow-z-dziecmi-w-swietle-wynikow-badania-akt-spraw-postepowan-wykonawczych-5.pdf> (dostęp: 3.11.2025 r.).

⁸ Uchwała SN z 18.03.2011 r., III CZP 139/10, OSNC 2011/11, poz. 122.

⁹ Dz.U. z 2011 r. Nr 144, poz. 854.

zapewnić prawidłową realizację kontaktów rodziców z dzieckiem (por. art. 113–113⁶ Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego¹⁰). Istotą zmiany było odebranie postępowaniom o wykonanie kontaktów charakteru postępowania egzekucyjnego i uczynienie z nich środka wykonawczego w postępowaniu opiekuńczym¹¹. Podaje się, że jest to postępowanie *sui generis* rozpoznawcze, ograniczone jednak tylko do fazy wykonawczej¹². Istotą postępowania o wykonywanie kontaktów z dzieckiem jest środek przymusu w postaci obowiązku zapłaty sumy pieniężnej na rzecz osoby uprawnionej.

Postępowanie wszczynane jest na wniosek¹³. Przepisy wyznaczają dwa etapy postępowania wykonawczego¹⁴. Etap pierwszy polega na zagrożeniu osobie, pod której pieczę dziecko pozostaje i która nie wykonuje albo niewłaściwie wykonuje obowiązki wynikające z orzeczenia albo z ugody zawartej przed sądem lub przed mediatorem w przedmiocie kontaktów z dzieckiem, nakazaniem zapłaty oznaczonej sumy pieniężnej za każde naruszenie obowiązku na rzecz osoby uprawnionej do kontaktów (art. 598¹⁵ § 1 k.p.c.) lub na zagrożeniu osobie uprawnionej do kontaktu z dzieckiem albo osobie, której tego kontaktu zakazano, nakazaniem zapłaty określonej kwoty na rzecz osoby, pod której pieczę dziecko pozostaje (art. 598¹⁵ § 2 k.p.c.). Etap drugi polega na nakazaniu zapłaty oznaczonej sumy pieniężnej. Zgodnie z art. 598¹⁶ § 1 zd. 1 k.p.c., „Jeżeli osoba, której sąd opiekuńczy zagroził nakazaniem zapłaty oznaczonej sumy pieniężnej, nie wypełnia nadal swego obowiązku, sąd opiekuńczy nakazuje jej zapłatę należnej sumy pieniężnej, ustalając jej wysokość stosownie do liczby naruszeń”. Sąd ze względu na zmianę okoliczności może w wyjątkowych wypadkach zmienić wysokość sumy pieniężnej, o której mowa w art. 598¹⁵ k.p.c.¹⁵

W obu fazach postępowanie odbywa się z udziałem uprawnionego i zobowiązanego do kontaktów. „Wyczerpanie” pierwszego etapu jest konieczne, aby przejść

¹⁰ Ustawa z 25.02.1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (tekst jedn.: Dz.U. z 2023 r. poz. 2809 ze zm.) – dalej k.r.o.

¹¹ Z. Strus, M. Strus-Wolos, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 3, Art. 506–729, red. T. Wiśniewski, Warszawa 2021, s. 368.

¹² J. Studzińska, *Charakter prawny postanowienia o wykonywaniu kontaktów z dzieckiem*, [w:] *Aequitas sequitur legem. Księga jubileuszowa z okazji 75. urodzin Profesora Andrzeja Zielińskiego*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, G. Jędrejek, Warszawa 2014, s. 515; S. Jastrzemska, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 2, Art. 459–1217, red. T. Szancilo, Warszawa 2023, s. 489, nb 1. Odmiennie M. Krakowiak, *Nakazanie zapłaty sumy pieniężnej w nowym postępowaniu o wykonywanie kontaktów z dzieckiem*, „*Transformacje Prawa Prywatnego*” 2013/3, s. 67, przypis 36, który zwraca uwagę na egzekucyjny charakter postępowania. Oba poglądy i ich zwolenników przedstawia O. Marcewicz, *Postępowanie w sprawach dotyczących wykonywania kontaktów z dzieckiem – zagadnienia wybrane*, [w:] *Aequitas sequitur legem. Księga jubileuszowa z okazji 75. urodzin Profesora Andrzeja Zielińskiego*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, G. Jędrejek, Warszawa 2014, s. 336–337.

¹³ Zgodnie z art. 598¹⁸ § 1 zd. 1 k.p.c. w sprawach o wykonywanie kontaktów z dzieckiem nie stosuje się art. 570 k.p.c., który stanowi, że sąd opiekuńczy może wszcząć postępowanie z urzędu. Z. Strus, [w:] *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, red. H. Dolecki, T. Sokołowski, Warszawa 2013, s. 305 podaje, że obowiązek składania wniosku „ma głębsze uzasadnienie i jest wyrazem uznania pomocniczej funkcji państwa w delikatnej materii, jaką stanowi autonomia rodziny”.

¹⁴ Szerzej o tych postępowaniach z uwzględnieniem kwestii procesowych, np. związanych z jurysdykcją, właściwością i składem sądu, a także z odniesieniem się do uczestników postępowania, ich wysłuchania, wymagań formalnych wniosku, wydawanych rozstrzygnięciach i treści postanowienia, zob. J.M. Lipińska, *Postępowanie w sprawach dotyczących wykonywania kontaktów z dzieckiem*, Warszawa 2024, *passim*.

¹⁵ Wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego (dalej TK) z 22.06.2022 r., SK 3/20, Dz.U. z 2022 r. poz. 1371, art. 598¹⁸ § 1 k.p.c. z dniem 30.06.2022 r. częściowo został uznany za niezgodny z art. 48 ust. 1 zd. 2 oraz art. 72 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.).

do drugiego etapu, z tym że wyjątkowo „wyczerpanie” pierwszego etapu może nastąpić już w postępowaniu rozpoznawczym. Wynika to z art. 582¹ § 3 k.p.c. Mimo to nadal rozważa się, aby wprowadzić obowiązek zagrożenia do każdego orzeczenia merytorycznego regulującego kontakty, wówczas w praktyce postępowanie nigdy nie byłoby dwuetapowe¹⁶.

Zgodnie z art. 598²⁰ k.p.c. „Sąd umarza postępowanie, jeżeli w ciągu sześciu miesięcy od uprawomocnienia ostatniego postanowienia nie wpłynął kolejny wniosek w sprawach wykonywania kontaktów z dzieckiem”. Umorzenie postępowania może być skutkiem realizacji kontaktów, ale może też wynikać z innych powodów, np. z rezygnacji z ochrony sądowej w związku z oceną, że nie jest ona skuteczna, odstąpienia od kontaktowania się z dzieckiem z uwagi na niesatysfakcjonujący przebieg kontaktów, zmiany miejsca zamieszkania wnioskodawcy lub dziecka. Ponadto postępowanie może zostać umorzone także na zasadach ogólnych (zob. art. 355 k.p.c.)¹⁷.

Wskazuje się, że umorzenie postępowania na podstawie art. 598²⁰ k.p.c. nie ma wpływu na wydane w nim postanowienie o zagrożeniu nakazaniem zapłaty sumy pieniężnej (art. 598¹⁵ k.p.c.) w takim znaczeniu, że to postanowienie może stanowić podstawę do zastosowania w kolejnym postępowaniu nakazania zapłaty, już bez konieczności wcześniejszego orzeczenia o zagrożeniu nakazaniem zapłaty. Prawdopodobieństwo wszczęcia kolejnego postępowania jest istotne dla oceny, czy umorzone postępowanie zakończyło się rzeczywiście sukcesem¹⁸.

W związku z naruszeniem prawa do kontaktów pojawia się też pytanie o ewentualne sankcje odszkodowawcze. Katalog środków przymuszających do wykonywania prawa do kontaktów z dzieckiem wciąż ocenia się jako niewystarczający. Dopuszczenie roszczeń odszkodowawczych rozszerza katalog tych środków¹⁹ i jest stopniowo wprowadzane. Przepis, na który należy w tym kontekście zwrócić uwagę, to art. 598¹⁷ k.p.c. Reguluje on zwrot wydatków poniesionych w związku z przygotowaniem kontaktu z dzieckiem. Istotny jest także art. 582¹ § 2 k.p.c., który określa uprawnienia sądu w celu zapewnienia wykonywania kontaktów.

2. Propozycje rozwiązań zwiększających skuteczność wykonywania kontaktów

Według statystyk Ministerstwa Sprawiedliwości w 2022 r. wszczęto 3803 sprawy o wykonywanie kontaktów z małoletnim, z tego uwzględniono w całości lub części 274, oddalono 565 spraw, a na następny okres pozostało 2857. W 2023 r. wszczęto

¹⁶ R. Zegadło, *Wykonywanie orzeczeń o kontaktach*, „Rodzina i Prawo” 2012/23, s. 26.

¹⁷ Wydanie postanowienia może stać się niedopuszczalne np. w razie upadku orzeczenia sądu lub ugody regulującej kontakty rodzica z dzieckiem.

¹⁸ E. Holewińska-Łapińska, M. Domański, J. Słyk, *Orzecznictwo w sprawach o wykonywanie kontaktów z dziećmi*, „Prawo w Działaniu” 2016/25, s. 32–33, <https://iws.gov.pl/wp-content/uploads/2025/09/Elzbieta-Holewinska-Lapinska-Maciej-Domanski-Jerzy-Slyk-Orzecznictwo-w-sprawach-o-wykonywanie-kontaktow-z-dzieciami-7.pdf> (dostęp: 3.11.2025 r.).

¹⁹ T. Justyński, *Prawo do kontaktów z dzieckiem w prawie polskim i obcym*, Warszawa 2011, s. 233.

4645 spraw o wykonywanie kontaktów z małoletnim i uwzględniono w całości lub części 1366, oddalono 251, a na następny okres pozostało 3578 spraw²⁰.

Mimo istniejących regulacji umożliwiających nałożenie sankcji majątkowej na osobę, która nie wykonuje obowiązku realizacji ustalonego kontaktu z dzieckiem (art. 598¹⁵–598²¹ k.p.c.), nadal są sprawy, w których orzeczenia lub ugody nie są realizowane. Z tego powodu, w celu zagwarantowania realizacji kontaktów, zarówno w doktrynie, jak i orzecznictwie ciągle poszukuje się odpowiednich rozwiązań. Z jednej strony postulowane są zmiany legislacyjne, z drugiej – takie, które mogłyby być stosowane w praktyce bez zmiany przepisów.

Proponowane ostatnio rozwiązanie w sytuacji, gdy kontakty rodzica z dzieckiem są nierealizowane lub niewłaściwie realizowane, polega na stosowaniu art. 109 k.r.o. i umieszczeniu dziecka w pieczy zastępczej²¹. Praktyka ta nie jest w pełni spójna z poglądami prezentowanymi w literaturze, w której zauważa się, że najdrastyczniejszym i ostatecznym spośród zarządzeń z art. 109 k.r.o. jest to wymienione w § 2 pkt 5, czyli właśnie umieszczenie dziecka w rodzinie zastępczej²². Podkreśla się, że zastosowanie tego środka jest uzasadnione tylko wtedy, gdy oboje rodzice przyczynili się do powstania stanu naruszenia dobra dziecka w sposób wymagający odizolowania ich od dziecka²³. Akcentuje się też, że wydanie takiego orzeczenia jest niezbędne wyłącznie wówczas, gdy środowisko rodzinne wywiera ujemny wpływ na wychowanie dziecka lub gdy rodzice nie są sobie w stanie poradzić z codziennymi problemami wychowawczymi. Jednocześnie zauważa się, że decydując się na takie rozstrzygnięcie, sąd opiekuńczy powinien mieć na uwadze, iż z reguły bardziej celowe jest umieszczenie dziecka w rodzinie zastępczej niż w placówce opiekuńczo-wychowawczej, gdyż przepisy k.r.o. dają pierwszeństwo stosowania rodzinnych form pieczy zastępczej nad instytucjonalnymi (art. 112⁷ § 3 k.r.o.)²⁴. Drastyczny charakter takiego zarządzenia powoduje, że celowość tego środka jest wręcz kwestionowana, z tym uzasadnieniem,

²⁰ Wydział Statystycznej Informacji Zarządczej, Departament Strategii i Funduszy Europejskich Ministerstwa Sprawiedliwości, *Ewidencja wybranych spraw rodzinnych w sądach rejonowych w latach 2019–2023*, <https://isws.ms.gov.pl/pl/baza-statystyczna/opracowania-wieloletnie/> (dostęp: 3.11.2025 r.).

²¹ Sugestia takiego działania padła już w trakcie badań prowadzonych w 2016 r. Zob. E. Holewińska-Lapińska, *Sędziowska ocena efektywności stosowania przepisów o wykonywaniu kontaktów z dzieckiem (art. 598¹⁵–598²⁰ k.p.c.) i ich adekwatności do potrzeb praktyki w świetle wyników badania ankietowego*, „Prawo w Działaniu” 2016/25, s. 69, <https://iws.gov.pl/wp-content/uploads/2025/09/Elzbieta-Holewinska-Lapinska-Sedziowska-ocena-efektywnosci-stosowania-przepisow-o-wykonywaniu-kontaktow-z-dzieckiem-art.-59815-59820-k.p.c.-38.pdf> (dostęp: 3.11.2025 r.). Zob. też inne propozycje omówione w tym opracowaniu.

²² J. Ignatowicz, [w:] *System prawa rodzinnego i opiekuńczego*, cz. 1, red. J. Piątoski, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź 1985, s. 882; J. Winiarz, *Prawo rodzinne*, Warszawa 1974, s. 202; H. Haak, *Władza rodzicielska. Komentarz*, Toruń 1995, s. 156; I. Długoszewska, *Przesłanki oraz skutki ograniczenia i pozbawienia władzy rodzicielskiej*, Warszawa 2012, s. 198. Por. Biuro Analiz, Dokumentacji i Korespondencji, *Opinia do projektu ustawy dotyczącego opieki naprzemiennej w kontekście analizy problemów psychologicznych dzieci i rodziców oraz problemów prawnych z uwzględnieniem wyników badań naukowych (druk senacki nr 63)*, Warszawa 2021, s. 40. W opinii tej podkreślono, że istniejąca praktyka odbierania dziecka rodzicowi za utrudnianie przez niego kontaktów dziecka z drugim rodzicem nie służy dobru dziecka i budowaniu więzi z rodzicami. Z tego powodu takie praktyki powinny być zakazane.

²³ J. Strzebinić, [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 12, *Prawo rodzinne i opiekuńcze*, red. T. Smoczyński, Warszawa 2011, s. 342, nb 229.

²⁴ J. Ignaczewski, [w:] *Sądowe Komentarze Tematyczne. Władza rodzicielska i kontakty z dzieckiem*, red. J. Ignaczewski, Warszawa 2019, s. 167.

że w sytuacji, gdy zachodzi potrzeba odseparowania dziecka od rodziców, powinno się stosować pozbawienie władzy rodzicielskiej²⁵. *A contrario* podaje się, że nie można całkowicie wyłączyć potrzeby takiego odseparowania dziecka od rodziców przy pozostawieniu rodzicom atrybutów władzy rodzicielskiej²⁶.

W orzecznictwie przyjęto, że dobro małoletniego wymaga z reguły, by dziecko było wychowywane przez rodziców. W sytuacji wyjątkowej, gdy interes dziecka przemawia za jego stałym lub też ograniczonym w czasie przebywaniem u osoby trzeciej, a jednocześnie brak przesłanek, by rodziców pozbawić władzy rodzicielskiej, sąd może ograniczyć tę władzę na podstawie art. 109 k.r.o., powierzając wychowanie dziecka w tym okresie tejże osobie trzeciej²⁷.

W literaturze pojawia się też pogląd umożliwiający wykorzystanie art. 109 § 2 pkt 1 k.r.o. do egzekwowania ciężącego na dziecku obowiązku kontaktów z rodzicami. Zgodnie z tym poglądem, skoro istnieje możliwość skierowania rodziców do placówek lub specjalistów, to takie rozwiązanie powinno też „sprzyjać podjęciu – w razie konieczności – działań terapeutycznych w stosunku do dziecka, nakierowanych na zmianę nastawienia dziecka do kontaktów z rodzicami”²⁸. Jednocześnie wskazuje się, że poglądy dopuszczające wykorzystanie art. 109 § 2 pkt 1 k.r.o. do egzekwowania kontaktów są kontrowersyjne i sprzeczne z dobrem małoletniego²⁹. Krytykę tego rozwiązania prowadzi m.in. Wanda Stojanowska. Autorka podkreśla, że obecnie brak jest podstawy prawnej do tego, by w celu „wymuszania” na dziecku obowiązku³⁰ kontaktu z rodzicami skierować je do placówek terapeutycznych³¹. Podstawą tą nie może być art. 113⁴ k.r.o., który daje możliwość zobowiązania do określonego działania wyłącznie rodziców. Jeśli przyjąć, że art. 113–113⁶ k.r.o. kompleksowo regulują kontakty z dzieckiem, to faktycznie art. 109 § 2 pkt 1 k.r.o. nie mógłby stanowić tej podstawy³². W tym zakresie istnieje jednak spór³³. Ponadto niezrozumiałe

²⁵ A. Łapiński, *Ograniczenia władzy rodzicielskiej w polskim prawie rodzinnym*, Warszawa 1975, s. 104–105.

²⁶ B. Dobrzański, [w:] *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, red. B. Dobrzański, J. Ignatowicz, Warszawa 1975, s. 688.

²⁷ Postanowienie SN z 8.10.1964 r., II CR 418/64, OSNC 1965/7–8, poz. 127. Por. wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z 18.12.2008 r., skarga nr 39948/06, Saviny przeciwko Ukrainie.

²⁸ R. Zegadło, K. Pudłowska, [w:] *Sądowe Komentarze Tematyczne. Władza rodzicielska i kontakty z dzieckiem*, red. J. Ignaczewski, Warszawa 2019, s. 264; T. Justyński, *Prawo do...*, s. 134–135.

²⁹ Tak I. Długoszewska, *Przestanki...*, s. 193.

³⁰ W zakresie tego, czy rzeczywiście jest to obowiązek, zob. D. Wybrańczyk, *Sytuacja prawna małoletniego dziecka rozwodzących się rodziców*, Warszawa 2022, s. 210 i powołaną tam literaturę. Obowiązek po stronie dziecka nie może być rozumiany jako obowiązek egzekwowalny przy użyciu przymusu państwowego. Zob. P. Mostowik, D. Wybrańczyk, [w:] *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, t. 5, red. K. Osajda, Legalis/el. 2024, art. 113, nb 35 i n.

³¹ W. Stojanowska, [w:] *Nowelizacja prawa rodzinnego na podstawie ustaw z 6 listopada 2008 r. i 10 czerwca 2010 r. Analiza. Wykładnia. Komentarz*, red. W. Stojanowska, Warszawa 2011, s. 265–269.

³² W. Stojanowska, [w:] *Nowelizacja...*, s. 270. Autorka uważa, że art. 113⁴ k.r.o. stanowi *lex specialis* do art. 109 k.r.o., gdyż w przeciwnym wypadku ustawodawca ustanowiłby regulę odpowiedniego stosowania art. 109 k.r.o. do kontaktów. Zob. też J.M. Lipińska, *Postępowanie...*, s. 68 i n.

³³ Odmienne stanowisko niż Wanda Stojanowska zajmuje np. Janusz Gajda. Zob. J. Gajda, [w:] *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, red. K. Pietrzykowski, Warszawa 2021, s. 927, nb 21. Autor ten podaje, że jeżeli sąd uzna, iż brak kontaktów zagraża dobru dziecka, to na podstawie art. 109 § 2 pkt 1 k.r.o. może on zobowiązać rodziców do nawiązania kontaktów. Zob. też E. Trybulska-Skoczelas, [w:] *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, red. J. Wierciński, Warszawa 2014, s. 766, nb 5. Autorka ta uważa, że naruszenie

jest, dlaczego autorka, negując możliwość zastosowania art. 109 § 2 pkt 1 k.r.o. do egzekwowania kontaktów, jednocześnie dopuszcza umieszczenie dziecka w rodzinie zastępczej. Pomijając kwestię samej podstawy prawnej, rozwiązanie to wydaje się jeszcze bardziej drastyczne aniżeli zobowiązanie dziecka do uczestnictwa w terapii³⁴. Co prawda autorka zaznacza, że umieszczenie dziecka w rodzinie zastępczej mogłoby nastąpić jedynie w skrajnych przypadkach i miałyby dać rodzicom dziecka czas do namysłu oraz szansę porozumienia się, jednak wydaje się, że nie jest to trafna propozycja. Należałoby raczej poszukiwać innych rozwiązań zmierzających do realizacji kontaktów. Jeżeli bowiem brak kontaktów wynika z oporu dziecka i z tego powodu dziecko miałoby trafić do rodziny zastępczej, to stanowiłoby to dla niego swoistą karę i godziłoby w jego dobro. Autorka wskazuje, że umieszczenie dziecka w rodzinie zastępczej byłoby mniej traumatyczne niż odebranie władzy rodzicowi nierealizującemu kontaktów i przekazanie jej rodzicowi uprawnionemu do kontaktów, a w efekcie mniej traumatyczne niż pobyt dziecka u rodzica, z którym nie chce ono przebywać. Nie wydaje się jednak, by takie twierdzenie było prawdziwe w każdym przypadku. Zależy to od konkretnych okoliczności i cech samego dziecka. Podobnie w zależności od okoliczności i przede wszystkim przyczyn nierealizowania kontaktów należałoby znaleźć rozwiązania umożliwiające prawidłowe wyegzekwowanie kontaktów. Jeśli bowiem już na etapie regulowania kontaktów dziecko przejawia opór do ich realizowania, pojawia się pytanie o zasadność ich szerokiego ustalania.

W efekcie nierealizowania lub wadliwego realizowania kontaktów w literaturze pojawiają się postulaty wprowadzenia kary aresztu za naruszenie „prawa dziecka do obojga rodziców”³⁵.

Trzeba też zaznaczyć, że w rządowym projekcie nowelizacji k.r.o. z 2019 r.³⁶ zdecydowano się na dodanie nowego typu przestępstwa³⁷, z którego następnie w ramach

przez dziecko obowiązku utrzymywania kontaktów powinno prowadzić do podjęcia przez sąd z urzędu oddziaływań mających na celu przełamanie u dziecka negatywnego nastawienia przez uruchomienie działań terapeutycznych na podstawie art. 109 k.r.o. J. Mazurkiewicz, *Zanim pomysły nasze szczeną wraz z nami. Wrocławskie projekty ochrony prawnej dzieci i kobiet*, Wrocław 2016, s. 147 podaje, że art. 109 k.r.o. mógłby zostać wykorzystany w ochronie prawa do kontaktów.

³⁴ W. Stojanowska, [w:] *Nowelizacja...*, s. 269.

³⁵ D. Szenkowski, *Zagubiony wymiar „dobra dziecka” w sądach rodzinnych. Prawne i pozaprawne przyczyny niskiej jakości prawa rodzinnego*, [w:] *Współczesne ojcostwo. Konteksty kulturowe, pedagogiczne i prawne*, red. E. Ogrodzka-Mazur, G. Bła hut, T.B. Chmiel, Toruń 2016, s. 83.

³⁶ Rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy - Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw, druk sejmowy nr 3254, Sejm VIII kadencji, <https://www.rpo.gov.pl/sites/default/files/Poselski%20projekt%20nowelizacji%20KRO.pdf> (dostęp: 3.11.2025 r.). Projekt wpłynął do Sejmu 27.02.2019 r. i został skierowany do pierwszego czytania na posiedzeniu Sejmu. Pierwsze czytanie na posiedzeniu Sejmu odbyło się 26.04.2019 r. Następnie projekt przekazano Komisji Nadzwyczajnej do spraw zmian w kodyfikacjach. Sprawozdanie podkomisji przedstawiono 14.06.2019 r., a sprawozdanie komisji - 2.07.2019 r. Do projektu wprowadzono autopoprawkę z 9.04.2019 r., druk sejmowy nr 3254-A, Sejm VIII kadencji, <http://orka.sejm.gov.pl/Druki8ka.nsf/0/6FB2A336AEFAC630C12583D800547403/%24File/3254-A.pdf> (dostęp: 3.11.2025 r.), po czym oba projekty zastąpiono rządowym projektem ustawy o zmianie ustawy - Kodeks rodzinny i opiekuńczy, ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych z 2.07.2019 r., druk sejmowy nr 3564, Sejm VIII kadencji, <http://orka.sejm.gov.pl/Druki8ka.nsf/0/4E56AF4D3D7E47D9C125842C002CE0CF/%24File/3564.pdf> (dostęp: 3.11.2025 r.).

³⁷ Zgodnie z projektowanym art. 209a, który miał być dodany do ustawy z 6.06.1997 r. - Kodeks karny (aktualnie obowiązujący tekst jedn.: Dz.U. z 2025 r. poz. 383): „§ 1 Kto, będąc zobowiązany do

autopoprawki zrezygnowano, co było konsekwencją wycofania się z projektowanych regulacji dotyczących wprowadzenia pieczy naprzemiennej.

W związku z tym, że kluczowe jest ustalenie sumy adekwatnej do materialnej sytuacji osoby, przeciwko której kierowane jest postanowienie, w ten sposób, aby sankcja okazała się skuteczna, pojawiają się też propozycje spenalizowania „utrudniania kontaktów” na wzór francuski, ze szczególnym uwzględnieniem wysokości sankcji. Dokonując analizy prawnoporównawczej z rozwiązaniami obowiązującymi we Francji, zauważa się, że kwota, która powinna być nakazana w związku z nierealizacją lub niewłaściwą realizacją kontaktów, to 90 000,00 zł³⁸. Należy jednak odnotować, że skoro już przy samej sankcji majątkowej powiązanej z sytuacją majątkową osoby, przeciwko której kierowane jest postanowienie, podnoszono obawy (dotyczące np. niekorzystnych skutków z punktu widzenia dobra dziecka, pogłębienia konfliktu w następstwie zastosowania sankcji majątkowej, nadużywania uprawnień do żądania „sumy przymusowej”³⁹), to tym bardziej część z tych obaw może być aktualna w odniesieniu do proponowanych wysokich kwot. Podkreśla się też, że pieniądze z kar mogłyby być składane na koncie dziecka, z dostępem do nich po ukończeniu 18. lub 21. roku życia⁴⁰.

W literaturze wskazuje się ponadto, że sięganie po instrumenty administracyjne oraz karne w celu realizacji obowiązków prawnorodziny nie stanowi *novum*, jednak krok taki nie wydaje się trafny, zanim nie zostanie należycie wykorzystane narzędzie łagodniejsze w postaci ograniczenia władzy rodzicielskiej temu, kto wyrządza dziecku krzywdę. Poza zastosowaniem art. 109 k.r.o. sąd może też rozważyć zmianę miejsca zamieszkania dziecka i ustalić je u rodzica, który dotychczas mieszkał z nim osobno⁴¹.

Zwraca się uwagę na możliwość wywierania pośredniego nacisku na rodzica utrudniającego kontakty – w ten sposób, by rodzicowi utrudniającemu kontakty ograniczyć roszczenia alimentacyjne, powołując się na zasady współżycia społecznego⁴² (por. art. 144¹ k.r.o.).

Podkreśla się także, że uniemożliwienie utrzymania właściwego kontaktu osobistego pomiędzy rodzicem a dzieckiem narusza interes małoletniego i może stanowić przyczynę uzasadniającą zmianę prawomocnego postanowienia regulującego wykonywanie władzy rodzicielskiej⁴³. Podaje się nawet, że sankcją pośrednią z tytułu

wykonania orzeczenia sądu albo ugody zawartej przed sądem lub przed mediatorem w przedmiocie kontaktów z dzieckiem lub orzeczenia, w którym sąd określił, że dziecko będzie mieszkać z każdym z rodziców w powtarzających się okresach, uchyla się od wykonania tego orzeczenia albo tej ugody mimo uprzedniego prawomocnego nakazania przez sąd zapłaty sumy pieniężnej, podlega grzywnie albo karze ograniczenia wolności. (...)”. Zob. omówienie projektu – J. Zajączkowska-Burtowy, M. Burtowy, *O kryminalizacji tzw. alienacji rodzicielskiej*, „Prokuratura i Prawo” 2020/4, s. 117 i n.

³⁸ R. Wąworek, *Utrudnianie kontaktów z dzieckiem – rozwiązania prawne i praktyka w Polsce i w Europie oraz postulaty de lege ferenda*, LEX/el. 2016.

³⁹ E. Holewińska-Łapińska, *Sędziowska...*, s. 61 i n.

⁴⁰ Biuro Analiz, Dokumentacji i Korespondencji, *Opinia...*, s. 40.

⁴¹ M. Andrzejewski, *Ingerencje we władzę rodzicielską*, [w:] *Władza rodzicielska. Interdyscyplinarna analiza instytucji*, red. J. Słyk, M. Wilczek-Karczewska, Warszawa 2023, s. 1080.

⁴² T. Justyński, *Prawo do...*, s. 235.

⁴³ Postanowienie SN z 30.08.1977 r., III CRN 204/77, LEX nr 7986. Zob. też T. Justyński, *Prawo do...*, s. 231. Według Jacka Wiercińskiego samo uniemożliwienie kontaktów z dzieckiem nie powinno powodować *per se*

uporczywego utrudniania kontaktów dziecka z rodzicem niesprawującym władzy rodzicielskiej może być pozbawienie władzy rodzicielskiej⁴⁴.

Wśród innych propozycji wzbogacenia środków uskuteczniających realizację kontaktów z dzieckiem wymienia się świadczenia, których odbiorcą byłby podmiot określony w ustawie bądź wskazany przez sąd, np. prowadzący działalność o charakterze charytatywnym lub związanym z ochroną dzieci⁴⁵. Mogłaby to być też sankcja pieniężna na rzecz instytucji zajmujących się terapią rodzin (lub nawet obligatoryjna terapia rodzinna)⁴⁶.

Formuluje się również wnioski *de lege ferenda* dotyczące uproszczenia postępowania – m.in. ograniczenie postępowania o wykonanie kontaktów tylko do jednego etapu zaskarżalnego zażaleniem, gdyż dopuszczalność zaskarżenia orzeczeń, także w przedmiocie zagrożenia nakazania zapłaty oznaczonej sumy, może prowadzić do przedłużenia tego postępowania⁴⁷.

Wskazuje się jeszcze, że „szersze wykorzystywanie opieki naprzemiennej” mogłoby być sposobem na likwidację konfliktu między rodzicami w zakresie kontaktów z dzieckiem⁴⁸.

Ponadto trzeba przypomnieć, że już w rządowym projekcie ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego⁴⁹ w projektowanym art. 598¹⁷ k.p.c. proponowano, aby istniała możliwość zlecenia kuratorowi sądowemu przymusowego odebrania dziecka w terminach kontaktów na określony czas oraz by, zlecając przymusowe odebranie dziecka, sąd mógł zmienić warunki kontaktów, określone w orzeczeniu albo w ugodzie zawartej przed sądem lub przed mediatorem, w szczególności przez ustalenie innych terminów i czasu trwania kontaktów, połączenie czasu kilku kontaktów, ustalenie kontaktów w obecności kuratora sądowego i ustalenie dodatkowych kontaktów na miejsce tych, które się nie odbyły⁵⁰.

zmiany orzeczenia w sprawie powierzenia władzy rodzicielskiej – J. Wierciński, *Problematyka ustalania kontaktów z dzieckiem w postępowaniu sądowym*, [w:] *Materiały z debaty zorganizowanej przez Stowarzyszenie Sędziów Polskich „Iustitia” we współpracy ze Stowarzyszeniem Sędziów Rodzinnych w Polsce na temat praktyki orzekania przez sądy o kontaktach rodziców z dzieckiem i realizacji tych rozstrzygnięć*, red. H. Kaflak-Januszko, Warszawa 2014, s. 10.

⁴⁴ J. Ignaczewski, *Komentarz do spraw o kontakty z dzieckiem*, Warszawa 2011, s. 97–98.

⁴⁵ E. Holewińska-Łapińska, *Sędziowska...*, s. 70.

⁴⁶ P. Woś, *Przeciwdziałanie alienacji rodzicielskiej w postępowaniu cywilnym – sprawy dotyczące wykonywania kontaktów z dzieckiem*, „*Studia Prawnicze KUL*” 2022/1, s. 300. Autorka postuluje również, żeby wprowadzić obowiązek zamieszczania w aktach sądowych spraw o wykonywanie kontaktów informacji o tym, czy osoba zobowiązana spełniła dobrowolnie świadczenie zapłaty, czy była prowadzona egzekucja, a jeżeli tak, to czy była ona skuteczna.

⁴⁷ A. Łazarska, *Efektywne wykonywanie orzeczenia dotyczącego prawa do kontaktów z dzieckiem w świetle standardów Strasburskich*, „*Przegląd Prawa Egzekucyjnego*” 2020/11, s. 5 i n.

⁴⁸ T. Justyński, *Prawo do...*, s. 241.

⁴⁹ Druk sejmowy nr 3063, Sejm VI kadencji, <https://orka.sejm.gov.pl/Druki6ka.nsf/wgdruk/3063> (dostęp: 3.11.2025 r.).

⁵⁰ Zasada „odrabiania” kontaktów przyjęta jest w orzeczniczej praktyce sądów niemieckich. Zob. T. Justyński, *Prawo rodzica do osobistych kontaktów z dzieckiem (w judykaturze niemieckiej)*, „*Rodzina i Prawo*” 2006/1, s. 77. Zob. też T. Sokołowski, [w:] *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, red. H. Dolecki, T. Sokołowski, Warszawa 2013, s. 805, nb 18 – autor ten zauważa, że z uwagi na powszechną (szkodliwą dla dziecka) praktykę uchylania się od jego „wydawania” z powołaniem się na trudno sprawdzalne okoliczności, takie jak jego chwilowa niedyspozycja zdrowotna, należy od razu przy określeniu sposobu realizacji kontaktów orzekać subsydiarny obowiązek zrealizowania zastępczych form kontaktów.

Biorąc pod uwagę wielość różnych propozycji, celowe staje się zaproponowanie efektywnego rozwiązania skutecznijającego prawidłową realizację kontaktów z dzieckiem. Wymaga to jednak uprzedniego zweryfikowania, czy rzeczywiście sądy orzekają o umieszczeniu dziecka w pieczy zastępczej, gdy nie są realizowane kontakty mimo wydania nakazu zapłaty należnej sumy pieniężnej (art. 598¹⁶ k.p.c.), oraz ustalenia, czy sądy badają stan majątkowy osoby niewykonującej, niewłaściwie wykonującej lub naruszającej obowiązki wynikające z orzeczenia albo z ugody zawartej przed sądem lub przed mediatorem w przedmiocie kontaktów z dzieckiem.

3. Cel i metodologia badania

3.1. Cel badania

Dotychczas w zakresie wykonania orzeczeń w sprawach dotyczących kontaktów z dzieckiem Instytut Wymiaru Sprawiedliwości przeprowadził 3 badania.

Celem pierwszego z nich była m.in. ocena skuteczności wykonania orzeczenia przy zastosowaniu środków egzekucyjnych i postępowania opiekuńczego o wydanie osoby⁵¹.

Drugie badanie koncentrowało się na przyczynach niezadowolającej efektywności postępowań o wykonanie ustalonych kontaktów z dzieckiem⁵².

Badanie trzecie miało na celu ustalenie, czy przyczyną braku efektywności wszystkich bądź większości postępowań są w przeważającej mierze okoliczności obiektywne (praktycznie niemożliwy do zniwelowania poziom konfliktu pomiędzy uprawnionym do kontaktów i zobowiązanym do ich umożliwienia, zmiana okoliczności faktycznych powodująca nieadekwatność orzeczenia o kontaktach do nowej sytuacji), wadliwe stosowanie prawa, czy też jego niedoskonałość uzasadniająca zmianę ustawy⁵³.

Badanie będące przedmiotem opracowania zostało przeprowadzone od czerwca do listopada 2024 r. Jego celem było:

- a) zbadanie częstotliwości i powodów orzekania o umieszczeniu dziecka w pieczy zastępczej, gdy nie są realizowane kontakty mimo wydania nakazu zapłaty należnej sumy pieniężnej (art. 598¹⁶ k.p.c.);
- b) ustalenie, czy sądy badają stan majątkowy osoby niewykonującej, niewłaściwie wykonującej lub naruszającej obowiązki wynikające z orzeczenia albo z ugody zawartej przed sądem lub przed mediatorem w przedmiocie kontaktów z dzieckiem; zbadanie, w jakich kwotach sądy zagrażają nakazaniem zapłaty / orzekają nakaz zapłaty należnej sumy pieniężnej; próba powiązania orzekanej kwoty ze

⁵¹ E. Holewińska-Łapińska, *Realizacja...*, s. 5 i n., 8. Przedmiotem badania były akta postępowania wykonawczego. Badanie prowadzono w stanie prawnym sprzed 2011 r.

⁵² E. Holewińska-Łapińska, M. Domański, J. Słyk, *Orzecznictwo...*, s. 7 i n., 13. Autorzy przeanalizowali 295 spraw. Już wówczas wywodzono celowość rozważenia poszerzenia zasobu środków służących podniesieniu efektywności postępowań o wykonanie kontaktów. E. Holewińska-Łapińska, M. Domański, J. Słyk, *Orzecznictwo...*, s. 36.

⁵³ E. Holewińska-Łapińska, *Sędziowska...*, s. 38 i 39. Zastosowaną metodą badawczą była analiza ankiet.

stanem majątkowym rodziców; względnie odniesienie tej kwoty do wysokości należnych dziecku alimentów (o ile informacja o wysokości alimentów będzie dostępna w aktach).

Badanie obejmowało 2 części:

- a) ankietę dla sędziów składającą się z 12 pytań, dotyczącą m.in. tego, czy orzekają oni o umieszczeniu dziecka w pieczy zastępczej, gdy nie są realizowane kontakty mimo wydania nakazu zapłaty należnej sumy pieniężnej (art. 598¹⁶ k.p.c.);
- b) analizę 180 akt spraw o wykonanie kontaktów (art. 598¹⁵ i 598¹⁶ k.p.c.).

3.2. Metodologia badania

Pierwsza część badania (A) obejmowała analizę 103 ankiet. Respondentom zadano następujące pytania:

- a) Czy Pan/Pani orzeka w sprawach dotyczących wykonywania orzeczeń o kontaktach rodziców z dziećmi (art. 598¹⁵ i n. k.p.c.)?
- b) Jak długo orzeka Pan/Pani w sprawach dotyczących wykonywania orzeczeń o kontaktach rodziców z dziećmi (art. 598¹⁵ i n. k.p.c.)?
- c) Czy w Pana/Pani odczuciu częściej są to sprawy o zagrożenie nakazaniem zapłaty (art. 598¹⁵ k.p.c.), czy sprawy o nakazanie zapłaty (art. 598¹⁶ k.p.c.)?
- d) Czy orzekając o zagrożeniu nakazaniem zapłaty (art. 598¹⁵ k.p.c.), bada Pan/Pani sytuację majątkową stron?
- e) Czy orzekając o nakazaniu zapłaty (art. 598¹⁶ k.p.c.), bada Pan/Pani sytuację majątkową stron?
- f) Jak często zdarza się Panu/Pani wszczynać z urzędu sprawy o realizację kontaktów (art. 598¹⁵ lub 598¹⁶ k.p.c.)?⁵⁴
- g) Czy zdarza się Panu/Pani orzekać o umieszczeniu dziecka w pieczy zastępczej, gdy nie są realizowane kontakty mimo wydania nakazu zapłaty należnej sumy pieniężnej (art. 598¹⁶ k.p.c.)?
- h) Jeśli zdarzyło się Panu/Pani orzekać o umieszczeniu dziecka w pieczy zastępczej, gdy nie są realizowane kontakty mimo wydania nakazu zapłaty należnej sumy pieniężnej (art. 598¹⁶ k.p.c.), to jakie najczęściej były tego powody?

⁵⁴ Z jednej strony wskazuje się, że zakaz wszczynania postępowania z urzędu (art. 598¹⁸ k.p.c.) powinien być tłumaczony ściśle i uzasadnione jest twierdzenie, że sąd z urzędu nie może wszcząć postępowania w sprawie zagrożenia oraz w sprawie nakazania zapłaty, ale z drugiej strony podkreśla się, że nie jest usprawiedliwiona beczynność sądu w razie stwierdzenia zagrożenia dobra dziecka wynikającego z nieadekwatności orzeczenia o kontaktach. Przemawia za tym istnienie obowiązku zawiadomienia ciążącego zgodnie z art. 572 § 1 k.p.c. na każdym, „komu znane jest zdarzenie”, umożliwiającego wszczęcie postępowania z urzędu. Tak Z. Strus, M. Strus-Wołos, [w:] *Kodeks...*, t. 3, Art. 506–729..., s. 380, nb 2. Ponadto, jak już wskazano, zauważa się, że w sytuacji, gdy egzekucja orzeczonej sumy pieniężnej miałaby być nieskuteczna, lepszym środkiem oddziaływania na zachowanie osoby naruszającej obowiązki wynikające z orzeczonych kontaktów z dzieckiem jest wszczęcie postępowania z urzędu (art. 579 k.p.c.) i np. zobowiązanie rodziców do określonego postępowania lub zmiana rozstrzygnięcia w sprawie kontaktów (art. 113⁴ i 113⁵ k.r.o.). Za tym, aby postępowania były wszczynane z urzędu, może przemawiać też „nieudolność stron”. W badanych sprawach zwracały uwagę przypadki, gdy wnioskodawcy kilkakrotnie starali się uzupełnić braki formalne, lecz robili to nieskutecznie, co prowadziło do zwrotu wniosku.

- i) Jeśli zdarzyło się Panu/Pani orzekać o umieszczeniu dziecka w pieczy zastępczej, gdy nie są realizowane kontakty mimo wydania nakazu zapłaty należnej sumy pieniężnej (art. 598¹⁶ k.p.c.), to jaka najczęściej została podana podstawa dla uzasadnienia tego rozstrzygnięcia?
- j) Jeśli zdarzyło się Panu/Pani orzekać o umieszczeniu dziecka w pieczy zastępczej, gdy nie są realizowane kontakty mimo wydania nakazu zapłaty należnej sumy pieniężnej (art. 598¹⁶ k.p.c.), to jakie zostały podjęte czynności w celu zweryfikowania, czy orzeczenie służy dobru małoletniego?
- k) Czy w Pana/Pani ocenie przepisy dotyczące realizacji kontaktów rodziców z dzieckiem (art. 598¹⁵ i n. k.p.c.) spełniają swoją funkcję?
- l) Jeśli Pan/Pani uważa, że powyższe przepisy wymagają nowelizacji lub innej wykładni, to w jakim kierunku powinny one zostać zmienione / być stosowane, aby skuteczność wskazanych przepisów była lepsza?

W drugiej części (B) badanie obejmowało analizę 180 akt spraw o wykonywanie kontaktów. Do 36 sądów rejonowych zwrócono się z prośbą o nadesłanie pierwszych 10 akt spraw dotyczących wykonywania kontaktów rodziców z dzieckiem (art. 598¹⁵ i n. k.p.c.), w których postępowanie wykonawcze zostało wszczęte w 1. połowie 2023 r.

Kwestionariusz służący do zbierania danych składał się z 3 części. Pierwsza z nich dotyczyła „wariantu procesowego” i podstawowych informacji o rodzicach i ich dzieciach. W ramach tej części wyodrębniono następujące przypadki:

- a) tylko sprawy o zagrożenie nakazaniem zapłaty⁵⁵;
- b) tylko sprawy o nakazanie zapłaty⁵⁶;
- c) sprawy o zagrożenie i nakazanie zapłaty toczące się pod jedną sygnaturą (informacja o „dalszej” nierealizacji kontaktów trafiła do sądu przed upływem 6 miesięcy od wydania postanowienia o zagrożeniu)⁵⁷;
- d) sprawy o zagrożenie i nakazanie zapłaty toczące się pod dwiema sygnaturami (informacja o „dalszej” nierealizacji kontaktów trafiła do sądu po upływie 6 miesięcy od wydania postanowienia o zagrożeniu);
- e) sprawy, o których mowa w art. 582¹ § 3 k.p.c.;
- f) inne przypadki⁵⁸;
- g) akta niepodlegające badaniu⁵⁹.

⁵⁵ Te sprawy stanowiły ok. 76% badanych spraw.

⁵⁶ Te sprawy stanowiły ok. 3% badanych spraw. W tych sprawach sądy badały, czy nastąpiły istotne zmiany w porównaniu ze stanem istniejącym w czasie postępowania o zagrożenie nakazaniem.

⁵⁷ Te sprawy stanowiły ok. 3% badanych spraw. W tych sprawach sądy zasadniczo badały, czy nastąpiły istotne zmiany w porównaniu ze stanem istniejącym w czasie postępowania o zagrożenie nakazaniem. W 2 przypadkach nie wynikało to z akt.

⁵⁸ Te sprawy stanowiły ok. 2% badanych spraw. Przykładowo była to sprawa o zmianę kontaktów, w której w postanowieniu o zmianie kontaktów jednocześnie zagrożono nakazaniem zapłaty za ich nierealizację.

⁵⁹ Nadesłano 28 akt spraw, które nie podlegały badaniu (ok. 16%) m.in. z uwagi na to, że postępowania nie były prawomocnie zakończone (np. wyznaczono termin rozprawy na 2025 r.) lub sprawy dotyczyły wykonywania kontaktów dziadków z dzieckiem. Z badania wyłączono także akta spraw „wykonawczych”, które zawierały głównie sprawozdania kuratorów z przebiegu nadzorowanych kontaktów rodziców z dzieckiem. Poza tym 1 nadesłana sprawa dotyczyła regulacji kontaktów z dzieckiem oraz ograniczenia władzy rodzicielskiej, 1 - wyrażenia zgody na wydanie dziecku paszportu, a w 1 sprawie złożono wniosek o „wydanie dziecka celem zrealizowania zaległego kontaktu wakacyjnego”.

W ramach podstawowych informacji o rodzicach i ich dzieciach zebrano dane dotyczące wieku, wykształcenia i sytuacji materialnej⁶⁰.

Druga część kwestionariusza dotyczyła spraw o zagrożenie nakazaniem zapłaty, a trzecia spraw o nakazanie zapłaty. Zarówno w drugiej, jak i trzeciej części znalazły się pytania dotyczące m.in.: podstawy ustalenia kontaktów z dzieckiem, wysokości alimentów wynikających z orzeczenia lub ugody, okoliczności dotyczących tego, kto i kiedy wszczął postępowanie, kiedy zostało ono prawomocnie zakończone, jaka była liczba stwierdzonych naruszeń, jaki był czas trwania okoliczności uzasadniających wszczęcie postępowania, ile wynosiła wnioskowana i zasądzana kwota zagrożenia/nakazania. Ponadto w kwestionariuszu znalazły się pytania takie jak: Czy rodzice byli reprezentowani przez pełnomocnika? Czy sąd przeprowadził wysłuchanie dziecka? Czy postępowanie zostało umorzone na podstawie art. 598²⁰ k.p.c.? Czy nastąpiły jakieś istotne zmiany w porównaniu ze stanem istniejącym w czasie postępowania o zagrożenie nakazaniem zapłaty, np. zmiana wysokości dochodu, zatrudnienia? Czy w aktach sprawy znajduje się informacja o egzekucji? Czy wszczęcie postępowania odniosło skutek w postaci realizacji kontaktów?

4. Wyniki badania

4.1. Badanie ankietowe

Na pytanie „Czy Pan/Pani orzeka w sprawach dotyczących wykonywania orzeczeń o kontaktach rodziców z dziećmi (art. 598¹⁵ i n. k.p.c.)?” pozytywnej odpowiedzi udzielono w 90 przypadkach na 103 wypełnione ankiety (co stanowiło 87% wszystkich odpowiedzi). W 1 przypadku udzielono odpowiedzi negatywnej⁶¹ (1% wszystkich odpowiedzi), a w 12 przypadkach odnotowano „braki systemowe danych” (12% wszystkich odpowiedzi).

Spośród osób ankietowanych (określając wynik procentowy pominięto ankiety niezawierające danych⁶²) w ok. 3% przypadków sędziowie orzekali w sprawach dotyczących wykonywania orzeczeń o kontaktach rodziców z dziećmi krócej niż rok,

⁶⁰ Najstarszą badaną matką była kobieta urodzona w 1971 r., a najmłodszą – kobieta urodzona w 2000 r. Najstarszym badanym ojcem był mężczyzna urodzony w 1964 r., a najmłodszym – mężczyzna urodzony w 1995 r. W ok. 74% badanych spraw rodzice mieli jedno dziecko, którego dotyczyło postępowanie, w ok. 22% badanych spraw – dwoje dzieci, a w ok. 4% badanych spraw – troje. W ani jednym przypadku postępowanie nie dotyczyło czworga lub więcej dzieci. W ok. 62% badanych spraw wykształcenie matki nie wynikało z akt. W ok. 25% spraw matka miała wykształcenie wyższe. W ok. 67% badanych spraw wykształcenie ojca nie wynikało z akt. W ok. 14% spraw ojciec miał wykształcenie wyższe. Wskazane wyniki procentowe dotyczą 152 spraw (nie obejmują 28 spraw wyłączonych z badania).

⁶¹ Negatywna odpowiedź uniemożliwiała udzielenie odpowiedzi na większość pytań. Pozostawiono możliwość udzielania odpowiedzi na pytania: „Czy w Pana/Pani ocenie przepisy dotyczące realizacji kontaktów rodziców z dzieckiem (art. 598¹⁵ i n. k.p.c.) spełniają swoją funkcję?”, „Jeśli Pan/Pani uważa, że powyższe przepisy wymagają nowelizacji lub innej wykładni, to w jakim kierunku powinny one zostać zmienione / być stosowane, aby skuteczność wskazanych przepisów była lepsza?”.

⁶² Uwaga ta odnosi się również do odpowiedzi na kolejne pytania.

w ok. 6% – od roku do 2 lat, w ok. 9% – od ponad 2 lat do 5 lat, w ok. 28% – od ponad 5 lat do 10 lat, w ok. 38% – od ponad 10 lat do 20 lat, a w ok. 16% – ponad 20 lat.

W odczuciu ok. 88% sędziów częściej były to sprawy o zagrożenie nakazaniem zapłaty (art. 598¹⁵ k.p.c.). Natomiast ok. 10% sędziów wskazało, że oba rodzaje spraw (zarówno o zagrożenie, jak i o nakazanie zapłaty) są przez nich prowadzone tak samo często. Z kolei ok. 2% sędziów nie potrafiło tego określić.

Udzielając odpowiedzi na pytanie „Czy orzekając o zagrożeniu nakazaniem zapłaty (art. 598¹⁵ k.p.c.), bada Pan/Pani sytuację majątkową stron?”, ok. 27% ankietowanych wskazało, że bada zarówno sytuację majątkową osoby uprawnionej, jak i zobowiązanej do kontaktu, ok. 71% stwierdziło, że bada tylko sytuację majątkową osoby, której dotyczy zagrożenie nakazaniem zapłaty, a ok. 1% – sytuację majątkową osoby, która wnosi o zagrożenie nakazaniem zapłaty. W ok. 1% udzielonych odpowiedzi podano, że nie jest badana sytuacja majątkowa osoby uprawnionej i zobowiązanej do kontaktu.

Na to samo pytanie, w kontekście postępowania o nakazanie zapłaty (art. 598¹⁶ k.p.c.), ok. 20% sędziów wskazało, że bada zarówno sytuację majątkową osoby uprawnionej, jak i zobowiązanej do kontaktu, ok. 52% sędziów podało, że bada tylko sytuację majątkową osoby, której dotyczy zagrożenie nakazaniem zapłaty, ok. 27% sędziów zaznaczyło, że nie bada sytuacji majątkowej osoby uprawnionej i zobowiązanej do kontaktu, co jest istotną różnicą w porównaniu do postępowania o zagrożenie nakazaniem zapłaty za nierealizację kontaktów. Około 1% ankietowanych wskazało odpowiedź „inne”⁶³.

Na pytanie „Jak często zdarza się Panu/Pani wszczynać z urzędu sprawy o realizację kontaktów (art. 598¹⁵ lub 598¹⁶ k.p.c.)?”, ok. 1% ankietowanych zaznaczyło, że robi to czasami, ok. 7% – rzadko, ok. 88% – nigdy, ok. 1% stwierdziło, że „trudno powiedzieć”, a ok. 3% sędziów zakreśliło „inne” i wyjaśniło, że nie ma do tego podstawy prawnej.

Analiza udzielonych w ankiecie odpowiedzi wykazała, że w ok. 96% przypadków nie zdarzyło się sędziom orzekać o umieszczeniu dziecka w pieczy zastępczej, gdy nie są realizowane kontakty mimo wydania nakazu zapłaty należnej sumy pieniężnej (art. 598¹⁶ k.p.c.), w ok. 1% przyznano, że zdarza się to „rzadko”, a w ok. 2% wskazano, że „trudno powiedzieć”. W ok. 1% zaznaczono odpowiedź „inne” i wyjaśniono, że rozważana jest taka ewentualność w jednej prowadzonej aktualnie sprawie.

Na pytanie kontrolne⁶⁴ o powody orzekania o umieszczeniu dziecka w pieczy zastępczej, gdy nie są realizowane kontakty mimo wydania nakazu zapłaty należnej sumy pieniężnej (art. 598¹⁶ k.p.c.), konsekwentnie wskazywano, że nie orzekano o umieszczeniu dziecka w pieczy zastępczej z powodu niewykonywania kontaktów. W 1 przypadku podano, że powodem takiego rozstrzygnięcia była alienacja rodzicielska.

⁶³ Wśród nich znalazła się np. odpowiedź: „nie badam, chyba że sąd zmieniałby wysokość sumy, jeśli zmieniłyby się okoliczności”.

⁶⁴ Było to pytanie otwarte.

Udzielając odpowiedzi na pytanie o podstawę prawną rozstrzygnięcia dotyczącego umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej, gdy nie są realizowane kontakty mimo wydania nakazu zapłaty należnej sumy pieniężnej (art. 598¹⁶ k.p.c.)⁶⁵, 1 sędzia wskazał na art. 109 § 2 pkt 5 k.r.o., 2 sędziów powołało się na art. 109 § 1 w zw. z art. 109 § 2 pkt 5 k.r.o., a 1 – na orzecznictwo. W 82 przypadkach zaznaczono odpowiedź „inne” i doprecyzowano, że nie orzekano o umieszczeniu dziecka w pieczy zastępczej w takim przypadku.

Odnosząc się do tego, jakie czynności zostały podjęte w celu zweryfikowania, czy orzeczenie służy dobru małoletniego w przypadku orzeczenia o umieszczeniu dziecka w pieczy zastępczej, gdy nie są realizowane kontakty mimo wydania nakazu zapłaty należnej sumy pieniężnej (art. 598¹⁶ k.p.c.), to konsekwentnie odpowiadano, że nie zdarzyło się orzekać o umieszczeniu dziecka w pieczy zastępczej, przy czym w 2 przypadkach podano, że „zlecono przeprowadzenie wywiadu przez kuratora”.

Według ok. 9% badanych przepisy dotyczące realizacji kontaktów rodziców z dzieckiem (art. 598¹⁵ i n. k.p.c.) spełniają swoją funkcję i są wystarczające (skuteczne). Około 31% sędziów stwierdziło, że co do zasady przepisy spełniają swoją funkcję, ale wymagają nowelizacji. Natomiast ok. 9% ankietowanych uznało, że przepisy wymagają innego stosowania (innej interpretacji). Dla ok. 50% sędziów przepisy nie spełniają swojej funkcji i nie są wystarczające (skuteczne). Tylko ok. 1% ankietowanych zaznaczyło odpowiedź „inne” i np. wyjaśniło, że orzeka zbyt krótko, aby wiążąco się wypowiadać.

Na pytanie „Jeśli Pan/Pani uważa, że powyższe przepisy wymagają nowelizacji lub innej wykładni, to w jakim kierunku powinny one zostać zmienione / być stosowane, aby skuteczność wskazanych przepisów była lepsza?”⁶⁶ 40 sędziów odpowiedziało, że procedura powinna zostać uproszczona, a 29 – że przepisy powinny zostać doprecyzowane. Poza tym 4 ankietowanych stwierdziło, że suma pieniężna powinna być zasądzana w wyższej wysokości, 18 sędziów – że suma pieniężna nie powinna być orzekana na rzecz rodzica, a np. na rzecz fundacji lub stowarzyszenia, 2 badanych – że dziecko powinno częściej być umieszczane w pieczy zastępczej, 9 – że należałoby częściej zmieniać miejsce zamieszkania dziecka, ustalając je u rodzica, który dotychczas mieszkał z nim osobno, 29 sędziów proponuje ograniczyć roszczenia alimentacyjne rodzica utrudniającego kontakty, 60 – ograniczenie władzy rodzicielskiej rodzica utrudniającego kontakty, a 32 – wprowadzenie kary aresztu lub innej za nierealizację kontaktów. W 97 przypadkach zaznaczono też odpowiedź „inne”. Przykładowo wskazano, że: „należałoby częściej zobowiązywać rodzica utrudniającego kontakty do terapii psychologicznej”, „powinna zostać wprowadzona odpowiedzialność karna za nierealizowanie kontaktów”, „powinno zmienić się przepisy o egzekucji sądowej – kwota wolna od zajęcia. W sytuacji, gdy wolne od zajęcia jest minimalne wynagrodzenie – osoby utrudniające kontak-

⁶⁵ Możliwe było zaznaczenie więcej niż jednej odpowiedzi.

⁶⁶ Możliwe było zaznaczenie więcej niż jednej odpowiedzi.

ty są często nieegzekwowalne i nie ponoszą wobec tego żadnej sankcji. Zagrożenie umieszczeniem w pieczy zastępczej jest czysto hipotetyczne wobec kryzysu w pieczy zastępczej – braku miejsc. Nieefektywne są również zobowiązania do terapii, bo nie ma placówek, gdzie można ją odbywać nieodpłatnie. Brak placówek realizujących program ochrony więzi – spotkania w warunkach bezpiecznych. Jeden TKOPD nie wystarczy. MOPRy / PCPR, OZSS nie dysponują praktycznie takimi możliwościami, mimo że ramy prawne już są. Postępowanie jest fikcyjnie tylko szybkie – skoro wskutek orzeczenia TK stało się postępowaniem rozpoznawczym – z wysłuchaniem dziecka i ewentualnym badaniem wpływu rodzica na wolę dziecka, co wymaga opinii biegłych”.

Celem badania ankietowego było zbadanie częstotliwości i powodów orzekania o umieszczeniu dziecka w pieczy zastępczej, gdy nie są realizowane kontakty mimo wydania nakazu zapłaty należnej sumy pieniężnej (art. 598¹⁶ k.p.c.). Jak wskazano wyżej, aż w ok. 96% nie zdarzyło się sędziom orzekać o umieszczeniu dziecka w pieczy zastępczej w takim przypadku. W związku z tym trudno udzielić reprezentatywnej odpowiedzi na pytanie dotyczące powodów orzekania o umieszczeniu dziecka w pieczy zastępczej, gdy nie są realizowane kontakty mimo wydania nakazu zapłaty należnej sumy pieniężnej (art. 598¹⁶ k.p.c.).

4.2. Badanie aktowe

Przedstawienie wyników badania należy poprzedzić uwagą, że niejednokrotnie sądy, rozstrzygając sprawę o wykonywanie kontaktów, korzystały z akt związkowych, których nie nadsyłały do badania. Nie można więc wykluczyć, że dysponowały wiedzą o rodzinie, która wprost nie wynikała z przesłanych akt⁶⁷.

Zaprezentowanie wyników badania aktowego trzeba też poprzedzić informacją o sposobie rozstrzygnięcia sprawy, ponieważ może ono rzutować na ostateczne wnioski. Przykładowo bowiem w sprawach, w których z uwagi na nieuzupełnienie braków formalnych wniosku zarządzono jego zwrot, sądy nie badały stanu majątkowego osoby niewykonywanej, niewłaściwie wykonującej lub naruszającej obowiązki wynikające z orzeczenia albo z ugody zawartej przed sądem lub przed mediatorem w przedmiocie kontaktów z dzieckiem.

W 40 przypadkach z uwagi na nieuzupełnienie braków formalnych wniosku zarządzono jego zwrot. Sędziowie pouczali uczestników o możliwości złożenia kolejnego wniosku, ale w trakcie badania nie było możliwe zweryfikowanie, czy taki wniosek został złożony.

⁶⁷ Często postępowania o wykonywanie orzeczeń w sprawach dotyczących kontaktów toczą się równoległe do innych postępowań. Przykładowo w jednej z badanych spraw ojciec dziecka złożył wniosek dopiero po kilku latach nierealizacji kontaktów, ponieważ (jak twierdził) nie wiedział o takiej możliwości, a dowiedział się o niej dopiero podczas sprawy o podwyższenie alimentów, w której jako uzasadnienie podwyższenia alimentów wskazano „brak kontaktów z dzieckiem”.

Tabela. Czy wszczęcie postępowania odniosło skutek w postaci realizacji kontaktów?

Skutek w postaci realizacji kontaktów		N	%	% badanych spraw	% skumulowany
Sprawy uwzględnione w badaniu	tak, wydano orzeczenie o zagrożeniu i umorzono postępowanie po 6 miesiącach od wydania postanowienia o zagrożeniu	24	13,3	15,8	15,8
	tak, ale brakuje postanowienia o umorzeniu	9	5,0	5,9	21,7
	tak, strony się pojednały i doszło do umorzenia postępowania	26	14,4	17,1	38,8
	nie wiadomo, nie uzupełniono braków formalnych i zarządono zwrot wniosku	40	22,2	26,3	65,1
	nie wiadomo, postępowanie zawieszono	4	2,2	2,6	67,8
	wniosek o zagrożenie oddalono	21	11,7	13,8	81,6
	tak, ale dopiero po nakazaniu zapłaty	3	1,7	2,0	83,6
	tak, ale dopiero w toku postępowania o nakazanie zapłaty strony się pojednały i doszło do umorzenia postępowania	2	1,1	1,3	84,9
	wniosek o nakazanie zapłaty oddalono	3	1,7	2,0	86,8
	mimo nakazania zapłaty kontakty nadal nie są realizowane	2	1,1	1,3	88,2
	nie można stwierdzić / inny przypadek	18	10,0	11,8	100,0
	ogółem	152	84,4	100,0	×
	Sprawy wykluczone z badania		28	15,6	×
Ogółem		180	100,0	×	×

Źródło: opracowanie własne.

Jak już wskazano, jednym z celów badania aktowego było ustalenie, czy sądy badają stan majątkowy osoby niewykonującej, niewłaściwie wykonującej lub naruszającej obowiązki wynikające z orzeczenia albo z ugody zawartej przed sądem lub przed mediatorem w przedmiocie kontaktów z dzieckiem.

W tym zakresie należy wskazać, że w ok. 55% badanych spraw zatrudnienie matki nie wynikało z akt, natomiast zatrudnienie ojca nie wynikało z akt w ok. 62% badanych spraw⁶⁸.

Na pytanie o to, czy w aktach sprawy znajduje się dokumentacja materialnej sytuacji osoby, pod której pieczę dziecko pozostaje, w ok. 27% przypadków należało

⁶⁸ Wskazane wyniki procentowe dotyczą 152 spraw (nie obejmują 28 spraw wyłączonych z badania). Uwaga ta odnosi się również do danych prezentowanych niżej.

udzieliła odpowiedzi twierdzącej⁶⁹, w ok. 58% – przeczącej. W ok. 12% spraw sytuacja materialna wynikała tylko z zeznań, a w ok. 3% spraw wystąpił „inny przypadek”. W ok. 8% przypadków dochód tej osoby wynosił mniej niż 3000,00 zł netto, w ok. 16% – 3000,01–5000,00 zł netto, w ok. 5% – 5000,01–7000,00 zł netto, w ok. 0,5% – 7000,01–9000,00 zł netto, w ok. 0,5% – 9000,01–11 000,00 zł netto, a w ok. 2% – ponad 11 000,00 zł netto. W ok. 62% spraw dochodu nie można było określić, a w ok. 6% przypadków była to inna sytuacja (np. osoba pozostawała na utrzymaniu swoich rodziców, czyli dziadków dziecka, utrzymywała się ze świadczeń socjalnych albo zarabiała nieregularnie i „dorywczo”).

Udzielając odpowiedzi na pytanie, czy w aktach sprawy znajduje się dokumentacja materialnej sytuacji osoby uprawnionej do kontaktów, pozytywnej odpowiedzi można było udzielić w ok. 18% przypadków⁷⁰, a negatywnej – w ok. 70% spraw. W ok. 11% przypadków informacje na ten temat wynikały tylko z zeznań, a w ok. 1% spraw wystąpiła „inna sytuacja”. W ok. 4% przypadków dochód tej osoby wynosił mniej niż 3000,00 zł netto, w ok. 11% – 3000,01–5000,00 zł netto, w ok. 3% – 5000,01–7000,00 zł netto, w ok. 2% – 7000,01–9000,00 zł netto, w ok. 1% – ponad 11 000,00 zł netto⁷¹. W ok. 74% spraw dochód nie wynikał z akt, a w ok. 5% przypadków była to inna sytuacja (np. dochodu nie można było jednoznacznie sprecyzować z uwagi na zmiany w zatrudnieniu).

Można zatem uznać, że potwierdziły się wyniki uprzednio prowadzonego badania, gdzie wskazano, że sądy w sposób niedoskonały weryfikują sytuację materialną osoby, co do której zastosowano jedną z sankcji majątkowych. Nie można więc wykluczyć, że zagrożenie bądź nakazanie zapłaty „sumy przymusowej” nie mogło spełnić swej funkcji w konsekwencji nieadekwatności jej wysokości do sytuacji majątkowej osoby „ukaranej”⁷².

Celem badania aktowego było też ustalenie, w jakich kwotach sądy zagrażają nakazaniem zapłaty / orzekają nakaz zapłaty należnej sumy pieniężnej. W tym kontekście, w pierwszej kolejności, należy wskazać, że w sprawach o zagrożenie nakazaniem zapłaty za nierealizację kontaktów wnioskowaną kwotą zagrożenia była kwota o wysokości: 100,00–300,00 zł w ok. 22% przypadków, 300,01–500,00 zł w ok. 30%, 500,01–800,00 zł w ok. 6%, 800,01–1000,00 zł w ok. 12%, 1000,01–2000,00 zł w ok. 5% i ponad 2000,00 zł w ok. 3% przypadków. W ok. 22% spraw nie można było określić wnioskowanej kwoty⁷³. Najwyższą kwotą, której domagano się za nierealizację jednego kontaktu, była kwota 10 000,00 zł. Taka sytuacja miała miejsce

⁶⁹ W tych przypadkach sytuacja materialna została wykazana np. dokumentem z innego postępowania, opinią biegłych, wywiadem środowiskowym, PIT-em-11, zaświadczeniem o wysokości zarobków, oświadczeniem o stanie majątkowym dołączanym do wniosku o zwolnienie od kosztów. Zasadniczo najbardziej pożądane dokumenty, czyli zeznanie podatkowe PIT i zaświadczenie o wysokości zarobków, znajdowały się w badanych sprawach najrzadziej.

⁷⁰ Zob. przypis wyżej.

⁷¹ Żadna osoba nie osiągnęła dochodu w wysokości 9000,01–11 000,00 zł netto.

⁷² E. Holewińska-Łapińska, *Postępowania w sprawach o wykonywanie kontaktów z dzieckiem umorzone na podstawie art. 598²⁰ k.p.c.*, Warszawa 2016, s. 86.

⁷³ Kwoty nie oznaczono, pozostawiono ją „do uznania sądu”, wskazano różne kwoty za różne rodzaje naruszeń lub podano rozbieżne wartości.

tylko w 1 sprawie. Jak wynika z powyższych danych, zasadniczo były to kwoty znacznie niższe. W badanych sprawach uczestnicy wskazywali: „rozumiem, że będę musiała płacić za brak kontaktów, ale nie zamierzam zmienić zdania”; „jeśli będę musiała zapłacić za niewykonywanie kontaktów, to ja i moi rodzice jesteśmy na to gotowi”; „podpisując ugodę wiedziałem, że nie będę jej realizować”. Wyłączając przypadki, w których nie dochodziło do zagrożenia nakazaniem zapłaty (np. oddalenie lub zwrot wniosku), sądy najczęściej wydawały postanowienia, w których groziły nakazaniem zapłaty 500,01–800,00 zł. Niskie kwoty zagrożeń w zestawieniu z zacytowanymi wyżej wypowiedziami mogą świadczyć o nieefektywności postępowania.

W sprawach o nakazanie zapłaty za nierealizację kontaktów wnioskowaną kwotą była kwota o wysokości: 100,00–300,00 zł w ok. 36% przypadków, 300,01–500,00 zł w ok. 46% i 500,01–800,00 zł w ok. 18% przypadków. Wyłączając sytuacje, w których nie dochodziło do nakazania zapłaty (np. oddalenie lub zwrot wniosku), sądy najczęściej wydawały postanowienia, w których nakazywały zapłatę kwoty 300,01–500,00 zł⁷⁴.

O ile można przyjąć, że co do zasady przy orzekaniu o wysokości kwoty sądy w sprawach o wykonywanie kontaktów starają się uwzględnić sytuację majątkową rodziców⁷⁵ (choć jak wykazano nie zawsze wynika to z dokumentów), o tyle trudno odnaleźć taką zależność w odniesieniu do wysokości należnych dziecku alimentów. W ok. 46% przypadków z akt sprawy nie wynikało, jaka jest wysokość alimentów przyznanych na podstawie orzeczenia/ugody. W ok. 3% spraw była to kwota niższa od 500,00 zł, w ok. 29% – kwota 500,00–1000,00 zł, w ok. 20% – 1000,01–3000,00 zł, a w ok. 2% – inny przypadek (np. rodzice ponosili koszty utrzymania dziecka po połowie)⁷⁶.

Z przeprowadzonego badania wynikają też wnioski niezwiązane z założonymi celami badawczymi, które jednak mogą być interesujące.

Podstawą ustalenia kontaktów z dzieckiem w ok. 21% badanych spraw był prawomocny wyrok rozwodowy, w ok. 8% – postanowienie o udzieleniu zabezpieczenia w sprawie o rozwód, w ok. 7% – prawomocne postanowienie w sprawie o ustalenie kontaktów, w ok. 8% – postanowienie o udzieleniu zabezpieczenia w sprawie o ustalenie kontaktów, w ok. 25% – ugoda sądowa, a w ok. 4% – ugoda zawarta przed mediatorem⁷⁷. W ok. 11% spraw nie można było określić podstawy ustalenia kontaktów z dzieckiem, a w ok. 16% spraw podstawy ustalenia kontaktów były inne (np. zapadło postanowienie w sprawie o wydanie zarządzeń opiekuńczych lub postanowienie w sprawie o zmianę wyroku rozwodowego).

Średnia długość postępowania o zagrożenie nakazaniem zapłaty wynosiła 244 dni, a postępowania o nakazanie zapłaty – 295 dni.

Z dokonanej analizy wynika ponadto, że wszczęcie postępowania w sprawach o zagrożenie nakazaniem zapłaty za nierealizację kontaktów następowało w ok.

⁷⁴ Zasadniczo kwoty te nie zmieniały się w odniesieniu do kwot uprzedniego zagrożenia.

⁷⁵ Widoczna była tendencja do koncentrowania się na sytuacji majątkowej osoby niewykonywającej, niewłaściwie wykonującej lub naruszającej obowiązki wynikające z orzeczenia albo z ugody zawartej przed sądem lub przed mediatorem w przedmiocie kontaktów z dzieckiem.

⁷⁶ Jeżeli sprawa o wykonanie kontaktów dotyczyła rodzeństwa, kwoty zasądzonych alimentów sumowano.

⁷⁷ Nawet zatem wspólnie wypracowane przez rodziców rozwiązanie w zakresie kontaktów z dzieckiem nie gwarantuje ich prawidłowej realizacji.

34% z wniosku matek⁷⁸, a w ok. 66% z wniosku ojców⁷⁹. Wszczęcie postępowania w sprawach o nakazanie zapłaty za nierealizację kontaktów (oraz o nakazanie zapłaty toczącej się pod jedną sygnaturą ze sprawą o zagrożenie) następowało w ok. 27% z wniosku matek, a w ok. 73% z wniosku ojców.

W sprawach o zagrożenie nakazaniem zapłaty w ok. 11% spraw matki były reprezentowane przez profesjonalnych pełnomocników, w ok. 18% spraw przez profesjonalnych pełnomocników reprezentowani byli ojcowie, a w ok. 25% spraw pełnomocnicy reprezentowali oboje rodziców. W ok. 46% spraw żaden z rodziców nie był reprezentowany przez profesjonalnego pełnomocnika.

W sprawach o nakazanie zapłaty w ok. 19% spraw matki były reprezentowane przez profesjonalnych pełnomocników, w ok. 27% spraw przez profesjonalnych pełnomocników reprezentowani byli ojcowie, w ok. 27% spraw pełnomocnicy reprezentowali obu rodziców. Również w ok. 27% spraw żaden z rodziców nie był reprezentowany przez profesjonalnego pełnomocnika.

W sprawach o zagrożenie nakazaniem zapłaty dominowały sytuacje, w których dochodziło do zagrożenia z uwagi na więcej niż 10 przypadków naruszeń. Tylko w 1 sprawie sąd zagroził matce dziecka nakazaniem zapłaty za 2-krotną nierealizację kontaktów. W tej sprawie matka dziecka przyznała się do tego i zgodziła na zagrożenie.

W sprawach o nakazanie zapłaty również dominowały sytuacje, w których dochodziło do zagrożenia z uwagi na więcej niż 10 przypadków naruszeń.

Czas trwania okoliczności uzasadniających wszczęcie postępowania o zagrożenie nakazaniem zapłaty wynosił w przeważającej liczbie przypadków ponad 6 miesięcy. Czas trwania okoliczności uzasadniających wszczęcie postępowania o nakazanie zapłaty był krótszy i wynosił w przeważającej liczbie przypadków od 2 tygodni do 1 miesiąca.

W sprawach o zagrożenie nakazaniem zapłaty sąd przeprowadził wysłuchanie dziecka w ok. 3% spraw. W ok. 94% spraw wysłuchania nie przeprowadzono⁸⁰. Natomiast ok. 3% spraw zakwalifikowano do kategorii „inny przypadek”⁸¹. Warto też odnotować, że w 1 sprawie sąd „pominął dowód z wysłuchania małoletniej jako nieuzasadniony w toku postępowania o wykonywanie kontaktów na podstawie art. 235² § 1 pkt 2 i 3 k.p.c.”. Również w 1 sprawie notatka z wysłuchania dziecka była ogólnodostępna (wszyta do akt sprawy, niezabezpieczona). W żadnej sprawie o nakazanie zapłaty nie przeprowadzono wysłuchania dziecka.

⁷⁸ W ok. 18% tych spraw matki składały wniosek jako uprawnione do kontaktów z dziećmi. W ok. 82% przypadków matki składały wniosek, domagając się prawidłowej realizacji kontaktów z dziećmi przez ojców.

⁷⁹ Odnotowano tylko 1 przypadek, w którym ojciec, składając wniosek, domagał się prawidłowej realizacji kontaktów z dzieckiem przez matkę. W pozostałych przypadkach ojcowie składali wnioski jako uprawnieni do kontaktów.

⁸⁰ Należy jednak wskazać, że w niektórych sprawach do akt dołączano opinie biegłych z opiniodawczych zespołów sądowych specjalistów (OZSS) z innych postępowań, przed którymi małoletni wyrażali swoje stanowiska. Powyższego nie odnotowywano jednak w kwestionariuszu badawczym. Dodatkowo trzeba zaznaczyć, że w sprawach, w których dochodziło do zwrotu wniosku lub umorzenia postępowania, nie było potrzeby wysłuchiwanie małoletnich.

⁸¹ Była to np. sprawa, w której odnotowano stawiennictwo małoletniego, ale zabrakło informacji o przeprowadzeniu wysłuchania, albo taka sprawa, w której wyznaczono termin wysłuchania, ale cofnięto wniosek i umorzono postępowanie.

Postępowanie zostało umorzona na podstawie art. 598²⁰ k.p.c. w ok. 18% spraw. Nie doszło do umorzenia postępowania na podstawie wskazanego wyżej przepisu w ok. 82% spraw.

Tylko w 1 sprawie strony zawarły ugodę przed sądem w przedmiocie zagrożenia. Ugoda miała następującą treść: „zagroza się uczestnicze postępowania nakazaniem zapłaty na rzecz wnioskodawcy kwoty po (...) zł za każde naruszenie wykonania obowiązku wynikającego z punktu 4 wyroku Sądu Okręgowego w (...) dotyczącego kontaktów wnioskodawcy z małoletnimi dziećmi stron”.

Tylko w 1 z nadesłanych spraw w treści postanowienia o nakazaniu zapłaty zamieszczono numery PESEL uczestników postępowania (można przypuszczać, że dla celów egzekucyjnych). W żadnej sprawie nie znalazły się informacje o egzekucji, co być może czyni zasadnym zasygnalizowany wyżej postulat dotyczący tego, by w aktach sądowych spraw o wykonywanie kontaktów wprowadzić obowiązek zamieszczania informacji o tym, czy osoba zobowiązana spełniła dobrowolnie świadczenie zapłaty, czy była prowadzona egzekucja, a jeżeli tak, to czy okazała się ona skuteczna⁸².

5. Wnioski

Celem pierwszej części badania było określenie częstotliwości i powodów orzekania o umieszczeniu dziecka w pieczy zastępczej, gdy nie są realizowane kontakty mimo wydania nakazu zapłaty należnej sumy pieniężnej (art. 598¹⁶ k.p.c.). Z analizy nadesłanych odpowiedzi wynika, że aż w ok. 96% sędziom nie zdarzyło się orzekać o umieszczeniu dziecka w pieczy zastępczej w takim przypadku. Ponadto należy zauważyć, że w żadnej ze 180 nadesłanych do badania spraw nie umieszczono dziecka w pieczy zastępczej z powodu nierealizowania lub niewłaściwego realizowania kontaktów z dzieckiem.

Badanie ankietowe pozwoliło też na wskazanie, że co drugi sędzia uważa, iż przepisy dotyczące realizacji kontaktów rodziców z dzieckiem (art. 598¹⁵ i n. k.p.c.) nie spełniają swojej funkcji i nie są wystarczające (skuteczne).

Celem drugiej części badania było: ustalenie, czy sądy badają stan majątkowy osoby niewykonującej, niewłaściwie wykonującej lub naruszającej obowiązki wynikające z orzeczenia albo z ugody zawartej przed sądem lub przed mediatorem w przedmiocie kontaktów z dzieckiem; zbadanie, w jakich kwotach sądy orzekają nakaz zapłaty należnej sumy pieniężnej; próba powiązania orzekanej kwoty ze stanem majątkowym rodziców; względnie odniesienie tej kwoty do wysokości należnych dziecku alimentów. W aspekcie zakreślonego celu badania przede wszystkim można wskazać, że sądy w sposób niewystarczający badają stan majątkowy osoby niewykonującej, niewłaściwie wykonującej lub naruszającej obowiązki wynikające z orzeczenia albo z ugody zawartej przed sądem lub przed mediatorem w przedmiocie kontaktów

⁸² P. Woś, *Przeciwdziałanie...*, s. 300.

z dzieckiem⁸³. Potwierdziły się zatem wyniki uprzednio prowadzonego badania, zgodnie z którymi sądy w sposób niedoskonały weryfikują sytuację materialną osoby, co do której zastosowano jedną z sankcji majątkowych⁸⁴. Analiza nadesłanych akt w kontekście pytania o to, w jakich kwotach sądy orzekają nakaz zapłaty należnej sumy pieniężnej, prowadzi natomiast do wniosku, że najczęściej sądy wydawały postanowienia, w których groziły nakazaniem zapłaty kwoty 500,01–800,00 zł i w których nakazywały zapłatę kwoty 300,01–500,00 zł. Niskie kwoty mogą świadczyć o nieefektywności postępowań. Wysokość tych kwot uniemożliwia dokonanie powiązania orzekanej kwoty ze stanem majątkowym rodziców. Ponadto badanie aktowe wykazało, że w ok. 46% przypadków z akt sprawy nie wynika, jaka jest wysokość alimentów na dziecko określonych w drodze orzeczenia/ugody.

Przeprowadzenie badania aktowego pozwoliło także na dokonanie innych spostrzeżeń wykraczających poza założony cel badawczy. Przede wszystkim sądy, uzasadniając swoje rozstrzygnięcia powoływały się na wyrok TK z 22.06.2022 r.⁸⁵ Można również przyjąć, że z jednej strony sądy dokonują trafnego powiązania obowiązujących przepisów ze stanem faktycznym sprawy, co pozwala na stwierdzenie, że realizują zasadę ochrony dobra dziecka przez interpretację regulacji na rzecz małoletnich. Z drugiej strony widoczne są różnice w sposobie prowadzenia spraw o wykonywanie kontaktów. Przykładowo niektóre sądy wymagają odpisu wykonanego orzeczenia albo wykonanej ugody zawartej przed sądem lub przed mediatorem w przedmiocie kontaktów z dzieckiem (zob. art. 598¹⁹ k.p.c.), niektóre rozstrzygają na podstawie kopii tych odpisów, a jeszcze inne – dokumentów z akt innej sprawy. Niekonsekwencje pojawiają się też w odniesieniu do stosowania art. 598²⁰ k.p.c. Niektóre sądy umarzają postępowanie, jeżeli w ciągu 6 miesięcy od uprawomocnienia ostatniego postanowienia nie wpłynął kolejny wniosek w sprawach o wykonywanie kontaktów z dzieckiem. Niektóre nie wydają tego postanowienia. Zdarzają się też przypadki, w których sąd umarza postępowanie 2-krotnie, najpierw z uwagi na cofnięcie wniosku, a następnie na podstawie art. 598²⁰ k.p.c. Można więc stwierdzić, że wyniki badań ujawniły nie tylko niedostatki praktyki sądowej, która nie realizuje założeń legislacyjnych, ale i pewne braki w konstrukcji przepisów, w pewnym stopniu przyczyniające się do nieprawidłowych rozstrzygnięć.

⁸³ Na marginesie warto zauważyć, że z wypełnionych ankiet można wysnuć wniosek przeciwny, gdyż z udzielonych odpowiedzi wynika, iż w sprawach o zagrożenie nakazaniem zapłaty za nierealizację kontaktów tylko ok. 1% sędziów nie bada sytuacji majątkowej osoby uprawnionej i zobowiązanej do kontaktów. W sprawach o nakazanie zapłaty jest to odpowiednio ok. 27%. Badania ankietowe i aktowe potwierdzają jednak, że zarówno w sprawach o zagrożenie nakazaniem zapłaty, jak i w sprawach o nakazanie zapłaty sędziowie, zgodnie z art. 598¹⁵ k.p.c., częściej badają sytuację majątkową osoby, której dotyczy zagrożenie nakazaniem zapłaty / nakazanie zapłaty.

⁸⁴ E. Holewińska-Łapińska, *Postępowania...*, s. 86.

⁸⁵ SK 3/20, Dz.U. z 2022 r. poz. 1371. W 1 sprawie, na tle tego wyroku, matka, z którą przebywało dziecko i która nie realizowała kontaktów, domagała się od ojca, aby ten przekonał dziecko do kontaktów. Uwaga ta wydaje się warta odnotowania, gdyż zasadniczo to na rodzicu, z którym dziecko przebywa, ciąży obowiązek zachęcania małoletniego do realizacji kontaktów. Przyjmuje się bowiem, że rodzic, z którym dziecko mieszka, ma większe możliwości oddziaływania na niego. Por. też M. Laskowska, *Ocena zgodności z Konstytucją przepisu ustawy – Kodeks postępowania cywilnego*, „Zeszyty Prawnicze Biura Analiz Sejmowych Kancelarii Sejmu” 2021/4, s. 291 i n.

Bibliografia

1. Andrzejewski M., *Ingerencje we władzę rodzicielską*, [w:] *Władza rodzicielska. Interdyscyplinarna analiza instytucji*, red. J. Słyk, M. Wilczek-Karczewska, Warszawa 2023.
2. Długoszewska I., *Przesłanki oraz skutki ograniczenia i pozbawienia władzy rodzicielskiej*, Warszawa 2012.
3. Dobrzański B., [w:] *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, red. B. Dobrzański, J. Ignatowicz, Warszawa 1975.
4. Dunajska M.B., *Rozważania o wykonywaniu postanowienia o ustaleniu kontaktów z dzieckiem w świetle uchwały Sądu Najwyższego z dnia 28 sierpnia 2008 r. (III CZP 75/08)*, *Rodzina i Prawo* 2011, nr 19.
5. Gajda J., [w:] *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, red. K. Pietrzykowski, Warszawa 2021.
6. Gudowski J., [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 4, *Postępowanie rozpoznawcze. Postępowanie zabezpieczające*, red. T. Ereciński, Warszawa 2016.
7. Haak H., *Władza rodzicielska. Komentarz*, Toruń 1995.
8. Holewińska-Łapińska E., Domański M., Słyk J., *Orzecznictwo w sprawach o wykonywanie kontaktów z dziećmi*, *Prawo w Działaniu* 2016, t. 25, <https://iws.gov.pl/wp-content/uploads/2025/09/Elzbieta-Holewinska-Lapinska-Maciej-Domanski-Jerzy-Slyk-Orzecznictwo-w-sprawach-o-wykonywanie-kontaktow-z-dziecmi-7.pdf>.
9. Holewińska-Łapińska E., *Postępowania w sprawach o wykonywanie kontaktów z dzieckiem umorzone na podstawie art. 598²⁰ k.p.c.*, Warszawa 2016.
10. Holewińska-Łapińska E., *Realizacja prawa do kontaktów z dziećmi (w świetle badania akt spraw postępowań wykonawczych)*, *Prawo w Działaniu* 2011, t. 10, <https://iws.gov.pl/wp-content/uploads/2025/09/Elzbieta-Holewinska-Lapinska-Realizacja-prawa-do-kontaktow-z-dziecmi-w-swietle-wynikow-badania-akt-spraw-postepowan-wykonawczych-5.pdf>.
11. Holewińska-Łapińska E., *Sędziowska ocena efektywności stosowania przepisów o wykonywaniu kontaktów z dzieckiem (art. 598¹⁵-598²⁰ k.p.c.) i ich adekwatności do potrzeb praktyki w świetle wyników badania ankietowego*, *Prawo w Działaniu* 2016, t. 25, <https://iws.gov.pl/wp-content/uploads/2025/09/Elzbieta-Holewinska-Lapinska-Sedziowska-ocena-efektywnosci-stosowania-przepisow-o-wykonywaniu-kontaktow-z-dzieckiem-art.-59815-59820-k.p.c.-38.pdf>.
12. Ignaczewski J., [w:] *Sądowe Komentarze Tematyczne. Władza rodzicielska i kontakty z dzieckiem*, red. J. Ignaczewski, Warszawa 2019.
13. Ignaczewski J., *Komentarz do spraw o kontakty z dzieckiem*, Warszawa 2011.
14. Ignatowicz J., [w:] *System prawa rodzinnego i opiekuńczego*, cz. 1, red. J. Piąkowski, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk-Łódź 1985.
15. Jastrzemska S., [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 2, *Art. 459-1217*, red. T. Szanciło, Warszawa 2023.
16. Justyński T., *Prawo do kontaktów z dzieckiem w prawie polskim i obcym*, Warszawa 2011.

17. Justyński T., *Prawo rodzica do osobistych kontaktów z dzieckiem (w judykaturze niemieckiej)*, Rodzina i Prawo 2006, nr 1.
18. Kallaus A., *Glosa do uchwały SN z 28 sierpnia 2008 r. (III CZP 75/08)*, Rodzina i Prawo 2009, nr 12.
19. Krakowiak M., *Nakazanie zapłaty sumy pieniężnej w nowym postępowaniu o wykonywanie kontaktów z dzieckiem*, Transformacje Prawa Prywatnego 2013, nr 3.
20. Laskowska M., *Ocena zgodności z Konstytucją przepisu ustawy – Kodeks postępowania cywilnego*, Zeszyty Prawnicze Biura Analiz Sejmowych Kancelarii Sejmu 2021, nr 4.
21. Lipińska J.M., *Postępowanie w sprawach dotyczących wykonywania kontaktów z dzieckiem*, Warszawa 2024.
22. Łapiński A., *Ograniczenia władzy rodzicielskiej w polskim prawie rodzinnym*, Warszawa 1975.
23. Łazarska A., *Efektywne wykonywanie orzeczenia dotyczącego prawa do kontaktów z dzieckiem w świetle standardów strasburskich*, Przegląd Prawa Egzekucyjnego 2020, nr 11.
24. Marcewicz O., *Postępowanie w sprawach dotyczących wykonywania kontaktów z dzieckiem – zagadnienia wybrane*, [w:] *Aequitas sequitur legem. Księga jubileuszowa z okazji 75. urodzin Profesora Andrzeja Zielińskiego*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, G. Jędrejek, Warszawa 2014.
25. Mazurkiewicz J., *Zanim pomysły nasze szczerą wraz z nami. Wrocławskie projekty ochrony prawnej dzieci i kobiet*, Wrocław 2016.
26. Mostowik P., Wybrańczyk D., [w:] *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, t. 5, red. K. Osajda, Legalis/el. 2024.
27. Sokołowski T., [w:] *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, red. H. Dolecki, T. Sokołowski, Warszawa 2013.
28. Stojanowska W., [w:] *Nowelizacja prawa rodzinnego na podstawie ustaw z 6 listopada 2008 r. i 10 czerwca 2010 r. Analiza. Wykładnia. Komentarz*, red. W. Stojanowska, Warszawa 2011.
29. Strus Z., [w:] *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, red. H. Dolecki, T. Sokołowski, Warszawa 2013.
30. Strus Z., Strus-Wołos M., [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 3, Art. 506–729, red. T. Wiśniewski, Warszawa 2021.
31. Strzebinczyk J., [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 12, *Prawo rodzinne i opiekuńcze*, red. T. Smoczyński, Warszawa 2011.
32. Studzińska J., *Charakter prawny postanowienia o wykonywaniu kontaktów z dzieckiem*, [w:] *Aequitas sequitur legem. Księga jubileuszowa z okazji 75. urodzin Profesora Andrzeja Zielińskiego*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, G. Jędrejek, Warszawa 2014.
33. Szenkowski D., *Zagubiony wymiar „dobra dziecka” w sądach rodzinnych. Prawne i pozaprawne przyczyny niskiej jakości prawa rodzinnego*, [w:] *Współczesne ojcostwo. Konteksty kulturowe, pedagogiczne i prawne*, red. E. Ogrodzka-Mazur, G. Błahut, T.B. Chmiel, Toruń 2016.
34. Trybulska-Skoczelas E., [w:] *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, red. J. Wierciński, Warszawa 2014.

35. Wąworek R., *Utrudnianie kontaktów z dzieckiem – rozwiązania prawne i praktyka w Polsce i w Europie oraz postulaty de lege ferenda*, LEX/el. 2016.
36. Wierciński J., *Problematyka ustalania kontaktów z dzieckiem w postępowaniu sądowym*, [w:] *Materiały z debaty zorganizowanej przez Stowarzyszenie Sędziów Polskich „Iustitia” we współpracy ze Stowarzyszeniem Sędziów Rodziny w Polsce na temat praktyki orzekania przez sądy o kontaktach rodziców z dzieckiem i realizacji tych rozstrzygnięć*, red. H. Kaflak-Januszko, Warszawa 2014.
37. Winiarz J., *Prawo rodzinne*, Warszawa 1974.
38. Woś P., *Przeciwdziałanie alienacji rodzicielskiej w postępowaniu cywilnym – sprawy dotyczące wykonywania kontaktów z dzieckiem*, *Studia Prawnicze KUL* 2022, nr 1.
39. Wybrańczyk D., *Sytuacja prawna małoletniego dziecka rozwodzących się rodziców*, Warszawa 2022.
40. Wybrańczyk D., *Wykonywanie orzeczeń w sprawach dotyczących kontaktów z dzieckiem*, Warszawa 2025, https://iws.gov.pl/wp-content/uploads/PDF/2025/PRAWO%20RODZINNE/2025_PrawoR_D_Wybranczyk_Wykonywanie-orzeczen-w-sprawach-dotyczacych-kontaktow-z-dzieckiem.pdf.
41. Zajączkowska-Burtowy J., Burtowy M., *O kryminalizacji tzw. alienacji rodzicielskiej*, *Prokuratura i Prawo* 2020, nr 4.
42. Zegadło R., *Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z 28 sierpnia 2008 r. (III CZP 75/08)*, *Rodzina i Prawo* 2009, nr 11.
43. Zegadło R., Pudłowska K., [w:] *Sądowe Komentarze Tematyczne. Władza rodzicielska i kontakty z dzieckiem*, red. J. Ignaczewski, Warszawa 2019.
44. Zegadło R., *Wykonywanie orzeczeń o kontaktach*, *Rodzina i Prawo* 2012, nr 23.